

ROMÂNUL STEREOTIP

După scurtul moment de grație al revoltei din '89, când românul s-a identificat cu eroicul Gavroche („Noi nu plecăm, noi nu murim...”), au urmat lustrii de greață privind firea românilor, văzută mereu și mereu din perspectivă negativă. De la asemuirea cu puii de lei, s-a ajuns la asemuirea cu cîinii sârmani, ca vai de capul lor, ciurmații Europei. „The Sun” avertiza Anglia că ar fi amenințată de o invazie a emigranților din România. Cei patru (la număr) care au speriat Londra!

S-au comentat excesiv cărți orientate spre defectele etnice, de la Cantemir, necruțător cu *hiierea* moldovenilor, la Ștefan Zeletin, trăitor în Țara Măgarilor. Exacerbarea șablonardă a calităților (românașul harnic și modest, inventiv și supradotat) trebuia să primească în replică o analiză pertinentă, reflecții corecte, cum au făcut-o, de altfel, C. Rădulescu-Motru în *Sufletul neamului românesc. Calități bune și defecte* (1910) ori Dumitru Drăghicescu (*Din psihologia poporului român*, 1907).

Cu o *tabula exemplorum* de trăsături urâte de caracter, de deprinderi rele, se deschide volumul colectiv coordonat de Daniel Barbu, intitulat *Firea românilor*, Nemira, 2000. Din cele nouă opuri scoase de Editura Științifică între 1968 și 1997, *Călători străini despre țările române*, se selectează predilect impresii defavorabile:

neam aplecat la beție și la lăcomie; deopotrivă cu vitele (Michael Bocignoli, 1524); *născuți pentru furt; puși pe fapte crude; foarte puțin primitivi* (Anton Verancsics, 1538-49); *românii au aici [în Transilvania] nume rău ca și când toți ar fi tâlhari* (Ferrante Capeci, 1584).

Alți călători din leat 1500 constată:

neamul acesta al moldovenilor este aspru și primitiv (Georg Reicherstorffer); *deprinderile lor sînt îndeobște barbare* (Alessandro Guagnini); *foarte crunți* (Giovan Andrea Gromo); *cruzi la război* (Antoni Maria Graziani); *urâsc foarte tare pe papă* (Pierre Lescalopier); *adeseori se îmbată; neinimoși; sînt oameni fără carte și altă învățătură* (Franco Sivori); *lăsători și leneși* (Giorgio Tomasi).

Pentru leaturile următoare, selecția apasă tot pe vicii:

se dedau unei vieți necumpătate, mîncînd și bînd (Bartolomeo Locadello, 1664); *s-ar părea că toți se nasc cu această aplecare spre hoție* (Niccolo Barsi, 1633-39); *este atît de mare orbirea acestui popor, neștiința și nebunia lui, încît el nu știe mai nimic despre Dumnezeu* (Marco Bandini, 1647-48); *tinerețul crește întocmai ca animalele sălbatice* (Erasmus Heinrich Schneider von Weissmantel, 1713); *trădători și violenți* (Anonim turc, 1740).

De subliniat că informațiile și opiniile călătorilor străini au fost preluate fără vreo grilă, școala Daniel Barbu pîrînd convinsă (de *altera pars*) că românii *sunt den hire* brutali, impulsivi, cruzi, nestăpîniți și nestatornici, că nu trăiesc după legile religiei ori, cum plusează Mihaela Czobor-Lupp, contemporana noastră, că „nu cultivă nici o artă, nici o știință, sînt neștiutori în ale negoțului sau în cultivarea pămîntului”, că „românilor le lipsește coloana vertebrală a disciplinei”, chiar oarece merite fiind amendate. Altruismul e *nefiresc*, iar ospitalitatea – *proverbială*.

Să fie o țară genetică umilînța? Altfel de ce ne-am fi repezit să-l ridicăm în slăvi pe reduționistul Gașpar Miclos Tamás (*Intelectualul român față cu inacțiunea*), declarînd ritos că românii sînt ori bolșevici, ori legionari și că au *doi guru*, Stăniloae și Noica. Obsesia noastră, după Tamás, nefiind alta decît fascismul, la care ne-ar împinge „paranoia ortodoxă”. Despre incredibila putere de absorbție a unguirilor nu s-a adus vorba.

Cititorii Oliviei Manning (*Trilogia balcanică* fiind tradusă cu grăbire) or fi fost fericiți citind o frază ca: „România este un mare prost care a moștenit o mare avere”? Avere? „Pămîntul roditor” dăruit de Dumnezeu. Și Olivia ne plasează un banc, al românilor, chipurile, despre ei înșiși:

„Ha, a zis Dumnezeu, e prea mult». Ca să echilibreze balanța, a pus aici cei mai îngrozitori oameni pe care i-a găsit. Românii rîd de asta, dar e într-adevăr o glumă tristă”.

Și sinistră. Mărturisesc că n-am auzit de bancul ăsta, dar cert este că preluăm de la vecini toate clișeele

defavorabile nouă. De la maghiari (de altfel, arama iredentistă și-o dau pe față nu românilor, ci veșnicii copărtași la guvernare), clișeu *crescătorilor timpuri de oi*, de prin *Chronicon Pictum Vindobonense*. Anonimus, în *Gesta Hungarorum*, ne caracteriza „cei mai sărmani oameni din toată lumea”. Pentru Gorove István (Pest, 1842), valahii erau *inculți și săraci, fără lideri naționali*, iar geograful Dóczy Iózséf (1829-1830, Wien) ne considera *leneși, ignoranți, superstițioși*.

Pe aceeași cale a mers Sorin Mitu, controversatul autor de manual, preocupat de *Aspecte ale imaginii de sine la românii ardeleni. 1800-1850. Dimensiunea negativă*, în „Studii de istorie a Transilvaniei”, Cluj, 1994. Și tot Mitu, din același unghi al dimensiunii negative, a tradus împreună cu Ildikó Melinda (soție) însemnările de călătorie ale lui Urmösy Sandor, evident resentimentar etnic, din anii 1841-1843, unde, pe patru pagini, românii nu apar decât leneși, inculți, murdari, superstițioși, dușmani ai progresului, înapoiți, necivilizați. În războiul de *short-uri* ungar versus român, categoric a învins cel dintâi, noi alegându-ne cu un icon preponderent deficitar, ceea ce nu prea pare să ne displacă. A ajuns de bon-ton să spui, ca străin venit aici, că Budapesta e capitala României și niciodată că București e capitala Ungariei, iar la bilanțul pe națiuni ieșim mereu rău, în urma vecinilor.

Pentru că sîntem receptați ca un popor molatic, răbdător, inofensiv, ni s-a propus, prin toamna lui 2003, *un mod de a lua România la palme*. La emisiunea *Of, presa mea!*, Mircea Toma ne-a prezentat un proiect de film a cărui (melo)dramă urma să se desfășoare într-o groapă de gunoi, unde se vorbea ungurește, românește, rusește, și unde un tînăr profesor rom sau romîn se întorcea să-și înhumeze tatăl mort acolo, ca un Iov al secolului XXI. Unii au apreciat bogăția de idei a scenaristului, un arădean dintr-o familie maghiaro-română, locuitor de Americă. Ce original! România văzută ca o groapă de gunoi, plină de deșeuri umane, exact ca-ntr-un documentar – zice presa – transmis de BBC.

Capetele pătrate, care n-au înțeles că nu era vorba de România, ci de o țară fictivă, gunoiul nefiind gunoi ci decor, au fost aspru judecate. După o sesizare în Parlament, premierul de atunci, Adrian Năstase, a cerut mutarea „decorului” într-una dintre țările coproducătoare: Austria, Germania, Ungaria și „decorul” a fost transportat lîngă Budapesta. Însă contraargumentele au curs: țigani din Racoș, aduși pentru figurație, ar fi pierdut euro buni, la fel copiii cu comportamente sociale anormale (*Viitorul sună bine!*), tot figuranți, care urmau, după filmare, să intre sub protecția unei societăți de ajutorare. Am scăpat de

brandul unei țări apocaliptice, năpădită de gunoaie (o fi o descriere vizionară a României ca groapa de gunoi UE?), unde se trăiește ca-ntr-o rezervație fără nume, dar cacopatrizii (cei care-și vorbesc de rău țara, neamul) au continuat să hulească educația identitară: Identitatea a murit, trăiască Alteritatea, în numele unui globalism *unkritisch*, cum ar spune Eminescu. Circumspecția se manifestă și față de cei care vor să nuanțeze; n-au complexul provinciei, nici *complexul europeneității* (sintagma lui Daniel Barbu), dar stereotiparea românului ca subdezvoltat, fără vreo înzestrare, li se pare rejectabilă.

Spus limpede: nu sînt pentru acoperirea metehnelor românilor. Legenda Fascinantei României trebuie revizuită. Noroaietele nu-s frumoase. Am scris o carte cu titlul *Rău de România*, urmînd linia dură (Cantemir-Ivireanu-Cioran-Camil Petrescu) privind deficiențele noastre, dar nu disprețuiesc poporul din care fac parte. *Apud* Cantemir, spiritul de ceartă, îndemnul spre viață ușoară, inconstanța. Sîntem, după *Descriptio*, refractari la carte și aroganți, dar avem și calități: ospitalitatea și spiritul religios. În loc să „lucrăm” calitățile, noi le considerăm tare. Doar avem de demolat mituri: de la mitul hotarelor la mitul generozității și-al ortodoxiei. Și de ce-am refuza mitul geto-dacilor curajoși? Cît privește orgoliul, considerat defect de Dimitrie Cantemir, Cioran afirmă în *Écartèlement* că tocmai orgoliul e cauza istoriei:

„Căci ei (rușii, adnotarea mea) mai au încă orgoliu, acest motor, ba nu, această cauză a istoriei. Cînd nu mai are acest orgoliu și încetează a se mai socoti rațiunea sau scuza universului, o națiune se exclude singură din devenire”.

Și tot Cioran, către Sanda Stolojan (*Nori peste balcoane*):

„Un critic spaniol a scris de curînd că eram prea român. E adevărat, dacă n-aș fi fost român, n-aș fi scris ce am scris”.

Ce nație puternică nu-și hiperbolizează eul etnic, de la SUA la Germania? Orgoliul polonez a fost rănit cînd Václav Havel a cerut, recent, observatori străini la alegerile anticipate. S-a spus că Havel vede Polonia – blasfemie! – „ca pe o țară sălbatică și totalitară”. Noi, dimpotrivă, trebuie să acceptăm perspectiva xenosului, a celuilalt, asupra noastră (ne vede lași, inerti, vegetali, așa-i și basta), să nu protestăm, să nu refuzăm stereotipiile negative. Ca și cum nu ne-ar fi permisă mîndria de neam pe care o au din plin anglo-americanii, dar și croații, sîrbii, grecii, albanezii...

Îi prefer pe aroganți, pe orgolioși celor fără mîndrie ori sceptici în ce ne privește, detest sado-masochismul pe tema ticăloșiei românilor, a delăsării,

a lipsei de onoare, a prostiei genetice.

Am ajuns să ne expunem și defecte pe care nu le avem.

„Asta zice lin licheaua”, ofta Dan C. Mihăilescu într-o emisiune, că *românul* (generalizare) e *altericid*, temător de străini, fundamentalist xenofob. Balada *Miorița*, rejectată ciclic în ex-socialism ca bazată pe sânge și pe gândire primitivă, spune cu totul altceva: că niciodată *doi* n-ar trebui să-l omoare pe *unul*. Preceptul acesta nu-i străin de țara *Mioriței*, cu oaia în efigie, cum rîd „elitiștii”.

„Românii sînt buricul pămîntului?”, întreba Stelian Tănase la o oră fixă. „Poate româncuțele”, își răspundea în barbă toçoistul, sînt buricu’ lu’ pămîntu’, cu trimitere la moda burtă goală.

Și *talk-show*-urile unde se jubilează că am fi în exclusivitate neam de hoți, de lingăi și certați cu săpunul, emisiunile unde se fac poante din ce în ce mai grosiere despre „defectele” moldovenilor, de pildă, se bucură de rating mare.

Mulți teleintelectuali aspiră la rolul de revelator-cathartic al acestor defecte, vorbindu-ne înțepat despre *fatalitatea numită România*, despre apartenența la locul natal ca nenoroc, despre povara de-a fi român. Cînd Octavian Paler a reacționat („poporul e o chestiune de destin”) a fost cotelat cryptoreacționar.

Ia să afirmi că ne-american ori ne-occidental nu înseamnă neapărat ne-dezvoltat, ia să spui că germanii n-au umor, că irlandezii ori polonezii ori rușii nu-s abstenenți, că englezii mormăie cînd vorbesc și că-s destul de ipocriți, că americanii iubesc prea mult glanz-ul, kitsch-ul, că este destul de greu să înfilnești spanioli modești și italieni taciturni. Ești detestat pe dată ca *ignar patriot*, cum ar formula H.-R. Patapievici. Ori, ferească UE, capeți o reputație incorect politică, de tradiționalist. Stereotipul acceptat unanim e: precis ca un neamț, politicos și distant ca un englez, spumos ca un francez, eficient ca un american etc., numai românul neavînd niciunul, cum susținea un gazetar de două coloane. Dacă spui că românii sînt și inteligenți, și generoși, și inventivi, ești taxat drept naționalist înapoiat și atîrnat de coada comunismului demagogic.

O știință ia ființă în brava noastră democrație: demolarea personalităților care ne-au creat iluzii de neam, începînd cu Eminescu, „idolul tribului”, cum a fost stigmatizat de nihiloclasici. Pârvan, Iorga, Crainic, A.C. Popovici, Noica, Blaga trebuie respinși ca naționaliști isterici și ca statolatri, în paralel cu tehnica și strategia inducerii unei imagini deteriorate a românului despre român. Un „doctor”, a cărui temperatură justițiară a scăzut brusc după de-conspirare,

decreta: „Poporul ăsta e incapabil să...”, „poporul ăsta nu poate să...”. Altcineva se plîngea că scoatem în față doar „ce dă bine”, ca activiștii de anțărf. Așa o fi? Ieri, călușream; azi, draculim. Morți iubăreți, puși pe mușcat din România.

Citez, dintr-o adresă a lui Spiru Haret, ministrul Învățămîntului, către profesorii de gimnaziu, liceu, universitate, îndemnul de a-i face pe discipoli „să prețuiască evenimentele mari ale istoriei noastre mai mult decît acele din istoria altor popoare”. Și pedagogul continua astfel:

„Siliți-vă a-i convinge că țara lor este cea mai bună țară, că neamul lor este cel mai viteaz, cel mai nobil, cel mai energic din toate neamurile”, pentru „deșteptarea patriotismului”.

Noi, dimpotrivă, cultivăm în școală stilul resemnat („așa sîntem noi, românii, brînză bună în burduf de cîne!”), cînd nu defetist de-a dreptul: statul român va dispărea, ca și limba lui.

Spune-i unui popor cu obstinație că-i ne-vital, ne-priceput, ne-isprăvit și efectul nu va întîrzia: disprețul de sine.

Up-datarea, ca să zic așa, a făcut-o Mihaela Czobor-Lupp, în *Firea românilor*, după ce a pus la bătaie citate nedrept incriminatorii: românii nu au viitor. „Acest viitor este deja distrus înainte ca el să fi existat” (p. 146).

Oare n-o fi momentul, după atîtea exagerări, pentru o evaluare nesubiectivă a expresiei etnice? N-o fi venit vremea nuanțarilor?

